

УДК. 929:061.235 (477.83/86) “1918/1921”

МІСЦЕ СТЕПАНА ФЕДАКА В ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ГОРОЖАНСЬКОГО КОМІТЕТУ У ЛЬВОВІ (1918–1921 рр.)

Богдан САВЧУК

*ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”,
кафедра історії України,
вул. Шевченка 57, 76000, Івано-Франківськ, Україна
e-mail: bohgdan.s.3693@gmail.com*

У статті розкривається внесок львівського адвоката Степана Федака у роботу Українського горожанського комітету у Львові. Вказується, що організація була заснована у переддень Листопадового чину і діяла в умовах польсько-українського військово-політичного протистояння. На основі архівних матеріалів і періодики автор аналізує основні аспекти діяльності української гуманітарної інституції, до яких був залучений діяч. Наголошується, що, будучи керівником комітету, С. Федак здійснював контроль за фінансовими справами, репрезентував організацію у відносинах із владою, допомагав у вирішенні матеріальних проблем українського населення Галичини.

Ключові слова: Український горожанський комітет, С. Федак, гуманітарна організація, Львів.

В умовах польської окупації Східної Галичини (у 1918–1923 рр.) громадські організації виступали вагомим чинником збереження національної окремішності українського населення¹. Однією з таких організацій був Український горожанський комітет у місті Львів (далі – УГК), котрий виконував функції репрезентанта українців перед польською військовою і цивільною адміністрацією, а також опікувався українськими громадянами, спершу в межах Львова, а з часом в інших повітах краю.

За минулі роки в історичній літературі з’явилися публікації, в яких проаналізовано основні напрямки роботи організації. Це статті О. Бежук², Л. Давибіди³, І. Гловацького⁴, В. Івашука⁵, А. Прокіп⁶, І. Білавич⁷. Однак досі залишаються окремі аспекти діяльності УГК, які недостатньо висвітлені в історіографії.

У нашій розвідці ми зосередимо увагу на тих сферах діяльності УГК, до яких долучився Степан Федак – один із керівників комітету впродовж періоду його існування. Він народився в Перемишлі, але після смерті батька сім’я у 1874 р. переїхала до Львова. Вихованець Ставропільського інституту, пізніше навчався на юридичному факультеті Львівського університету. Проводив власну адвокатську практику у Львові, а з кінця 1890 р. долучився до створення Товариства взаємного ubezpieчення “Дністер”, яке у 1909 р. очолив. Із початком листопадових подій 1918 р. С. Федак ввійшов до складу уряду Західно-української Народної Республіки (далі –

¹ Борис Савчук, “Українські громадські організації в суспільному житті Галичини (остання третина XIX ст. – кінець 30-х років XX ст.)” (Док. дис., Чернівецький державний університет імені Юрія Федьковича, 1999): 392.

² Ольга Бежук, “Благодійна діяльність самаритянської секції Українського Горожанського Комітету у Львові”, у *Вісник університету Львівська Політехніка* 693 (2011): 142–146.

³ Лев Давибіда, “Діяльність Самаритянської секції українського Горожанського комітету у сфері охорони здоров’я (1918–1923 рр.)”, у *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету* 39 (2014): 62–67.

⁴ Іван Гловацький, “Роль колеги оборонців в організації правового захисту політичних в’язнів у політичних судових процесах у Східній Галичині (1918–1926 рр.)”, у *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права* № 2 (2003): 21–27.

⁵ Володимир Івашук, “Участь наддніпрянських політичних емігрантів у діяльності галицької громадської організації “Український Горожанський Комітет” в 1921 р.”, в *Інтелігенція і влада* 11 (2008), 161–172.

⁶ Андрій Прокіп, “Освітня діяльність Українського горожанського комітету в 1920-х рр.”, *Вісник Львівської комерційної академії. Серія гуманітарні науки* 13 (2015): 90–94.

⁷ Іван Білавич, Борис Савчук, “Український горожанський комітет як репрезентант соціального захисту українців (1918–1921 рр.)”, в *Научные труды Sworld*, вип. 46, том 5 (2017): 50–54.

ЗУНР) як Державний Секретар харчових справ (продовольства), а після відходу українських військ зі Львова залишився в окупованому поляками місті⁸.

Діяльність УГК відбувалася на тлі складних суспільно-політичних подій, які виникли у зв'язку із завершенням Першої світової війни і подальшим державотворчим процесом у II Речі Посполитій. Після відновлення незалежності молода республіка була втягнута одразу в шість військових конфліктів, які тривали до кінця 1921 р.⁹ У таких умовах польська адміністрація в регіонах, по-перше, не мала змогу виконувати вирішувати нагальні соціальні проблеми (забезпечувати засобами до існування мешканців, боротися з епідеміями, допомагати у відновленні інфраструктури), по-друге, з допомогою силових методів (арешти членів, закриття товариств), втручалася в діяльність непольських громадських організацій. Ці фактори виявляли суттєвий вплив на діяльність української гуманітарної організації.

Сучасні дослідники, характеризуючи діяльність УГК, виділяють кілька етапів: 1) з грудня 1918 до травня 1919 рр., період, коли вплив комітету поширювався на Львів; 2) друга половина 1919 р. – поширення організаційної мережі на Галичину; 3) 1920–1921 рр. – поглиблення форм і розширення напрямів діяльності¹⁰. З метою ґрунтовнішого висвітлення внеску С. Федака у діяльність комітету, хронологічно розділимо виклад результатів дослідження на два етапи: перший – грудень 1918 – грудень 1919 рр.; другий – 1920 – жовтень 1921 рр.

Офіційною датою започаткування роботи УГК у Львові документи товариства вказували четверте грудня 1918 р.¹¹. Проте Олена Федак-Шепарович (дочка С. Федака) згадувала, що установа була заснована під час Першої світової війни (до 1 листопада 1918 р.) і призначалася для розподілу гуманітарної допомоги¹². Після евакуації українських військ зі Львова, 22 листопада у помешканні Осипи Паньківської зібралися Лев Ганкевич, Володимир Охримович та Степан Федак. Метою зустрічі було “устійнити (установити, з'ясувати. – Б. С.) план праці й тактику супроти поляків”¹³. На зборах було вирішено змінити розширити діяльності комітету. Документи фіксували, що С. Федак на той час уже обіймав посаду керівника УГК, тож визначити обставини цього рішення складно. Припускаємо, що такий крок був пов'язаний із його роботою в Державному Секретаріаті ЗУНР.

Впродовж грудня 1918 – грудня 1919 рр. комітет діяв на підставі окремих дозволів місцевої польської адміністрації: перший – від 4 грудня 1918 р., наданий генералом Тадеушом Розвадовським¹⁴; другий – від 5 грудня – Тимчасовим правлячим комітетом¹⁵. Пізніше цей комітет ліквідували*, а цивільна влада перейшла до компетенції Генерального делегата уряду для колишньої Галичини, яким призначили Казімежа Галецького¹⁶. Таким чином, і військова, і

⁸ Зоя Баран, “Степан Федак”, у *Західно-Українська Народна Республіка, 1918–1923. Уряди. Постаті*, ред. Ярослав Ісаєвич. (Львів: Інст. Україн. ім. І. Крип'якевича, 2009), 289–295.

⁹ Норман Дейвіс, “*Боже ігрище: історія Польщі*”. (Київ: Основи, 2008), 740.

¹⁰ Білавич, “Український горожанський комітет як репрезентант соціального захисту українців (1918–1921 рр.)”, 50–54.

¹¹ Статут, 3.03.1920–21.06.1920, Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАЛ України), ф. 462, оп. 1, спр. 1, арк. 1.

¹² Олена Федак-Шепарович, “Український Червоний Хрест у Львові 1918–1919”, *Вісті комбатанта* № 6 (1961).

¹³ Ibid.

¹⁴ Листування з Тимчасовою урядовим комітетом Міністерства внутрішніх справ у Варшаві, Дирекцією поліції у Львові про затвердження статуту комітету та підготовці статутів окружних і місцевих комітетів, 1918–1921, Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАЛ України), ф. 462, оп. 1, спр. 2, арк. 7.

¹⁵ Ibid., арк. 1.

* Польські адміністративні органи в Галичині: Польська ліквідаційна комісія та Тимчасовий правлячий комітет (утворений 24 листопада 1918 р.) – ліквідовані 10 січня 1919 р.; Правляча комісія для Галичини й Цешинської Сілезії – ліквідована 7 березня 1919 р.; Генеральний делегат уряду для колишньої Галичини – скасована у квітні 1921 р.; з 1 вересня 1921 р. – запроваджувалося восводське управління.

¹⁶ Олександр Рубльов, “Організація управління в українських землях II Речі Посполитої”, у *Історія державної служби в Україні: у 5 т., Т. 2*, ред. Станіслав Кульчицький. (Київ: Ніка-Центр, 2009. Т. 2), 18.

цивільна адміністрація міста не заперечувала роботу УГК для “забезпечення щоденних потреб і охорони українського населення”. Своєю чергою, члени комітету позиціонували організацію як позапартійну і гуманітарну¹⁷.

На початку офіційної діяльності комітету С. Федак, крім безпосереднього керівництва організаційними питаннями, здійснював контроль за фінансовими справами комітету. На його ім’я надходили грошові внески від різних установ і товариств Львова та з-за кордону¹⁸. У цей час діяльність комітету спрямовувалася на опіку над пораненими і полоненими вояками Української Галицької Армії (УГА), що перебували у шпиталях і таборах полонених. Їх забезпечували необхідними речами, які збирали у небайдужих мешканців Львова. З початком 1919 р. УГК надавав допомогу і родинам військових УГА, які втратили засоби до існування, а також іншим представникам української громади, які у зв’язку з військовими діями потребували допомоги¹⁹.

Кошти до бюджету комітету надходили також з добровільних пожертвувань мешканців міста та українських мігрантів. Грошові збірки проводилися в приміщеннях УГК, редакції газети “Вперед”. Окремі рахунки, на які надходили благодійні внески з-за кордону, знаходилися у Земельному Банку Гіпотечному, товаристві “Дністер”. Доходи УГК в період з грудня 1918 до жовтня 1919 р. коливалися від 10–18 тис. корон щомісяця без урахування коштів з-за меж Галичини²⁰. Основними статтями витрат за даний період було фінансування роботи безплатних кухонь, гарнізонного шпиталю, надання коштів для окремих осіб (“запомога”), проведення свят. Крім грошових пожертв, комітет збирав продукти харчування, одяг і білизну²¹.

У спогадах сучасників С. Федака знаходимо відомості про те, що він у цей час допомагав уникати мобілізації до лав польської армії українським службовцям та мешканцям Львова²².

На початку січня 1919 р., завдяки старанню В. Охримовича, УГК отримав дозвіл від голови уряду ЗУНР Сидора Голубовича на проведення переговорів між членами УНРади, котрі залишилися в місті, і польською адміністрацією²³. Результатом цього стало укладення домовленості від першого лютого 1919 р. про “взаємне трактування поранених полонених та інтернованих”, завдяки чому окремі представники комітету (серед них О. Федак-Шепарович) отримали дозвіл відвідувати хворих та інтернованих військових УГА²⁴. Сам С. Федак у лютому 1919 р. відвідував засідання Тимчасової ради Львова, разом із Ісидором Громницьким, Теодозієм Лезогубським, Василем Нагірним та Йосифом Онишкевичем*, яку контролювали поляки²⁵. П’ятого лютого українські радні оголосили “резигнацію” (відставку) зі складу органу через політику “як польського уряду взагалі, так і зокрема Ради м. Львова, – політика, яка, рішаючи насильно, односторонньо і передчасно про державну приналежність української Східної Галичини, рівночасно виключає українське населення від всяких політичних прав...”²⁶.

Політичні зв’язки та суспільний авторитет С. Федак використовував для покращення становища українського населення м. Львів. Так, у березні 1919 р. він у складі депутації, виступив посередником у переговорах між українськими залізничниками і польською адміністрацією міста. Тимчасовий правлячий комітет вимагав від українських робітників присяги на

¹⁷ Статті невстановлених авторів та історичні довідки про заснування, діяльність, склад та потреби комітету, 19.02.1920–10.1921, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 3, арк. 1.

¹⁸ Листування з українськими товариствами і організаціями Східної Галичини про збір та розподіл пожертвувань для українського населення, 1920, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 241, арк. 3–4.

¹⁹ Розпорядження дирекції поліції про припинення діяльності комітету, 1921, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 4, арк. 1.

²⁰ Касові книги, грудень 1918 – грудень 1919, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 268, арк. 1–51.

²¹ Ibid.

²² Адольф Слиж, *Мої літа. Спогади*. (Львів: Манускрипт-Львів, 2014), 46.

²³ Баран, *Степан Федак*, 297.

²⁴ Федак-Шепарович, “Український Червоний Хрест у Львові 1918–1919”.

* Українські діячі ввійшли до складу Тимчасової міської ради після її відновлення 31 січня 1918 р. у результаті додаткового обрання (кооптації) із середовища впливових мешканців м. Львів.

²⁵ “В тимчасовій раді Львова”, *Вперед*, 8 лютого 1919.

²⁶ “Резигнація українських радних м. Львова”, *Вперед*, 5 березня 1919.

вірність польській державі. На зустрічі, як повідомляла газета “Вперед” 6 березня, українські представники звертали увагу на те, що така присяга суперечить міжнародному праву. Вказувалося, що українці працювали на користь польської влади від початку окупації, а тепер втратили роботу та платню. Було підняте питання постійних ревізій та арештів, часто невинуватих, серед робітників²⁷. На наступній зустрічі польська адміністрація пообіцяла звільнити арештованих, розібратися із фактами їх побиття у в’язниці, а також виплатити родинам робітників 75% заборгованих виплат²⁸. Однак вимоги українців не були виконані, а польська влада провела масові арешти українців, що не склали присяги²⁹.

Як голова львівського комітету С. Федак у вересні – жовтні 1919 р перебував у Відні, де на той час діяла канцелярія Державного Секретаріату ЗУНР. Тут він звернувся до її керівника Осипа Бурачинського і Григорія Супруна, фінансового агента УНР, з проханням збільшити фінансування УГК із державних фондів³⁰. У результаті поїздки, про яку згадував Є. Чикаленко, УГК отримав від українських властей 1 млн корон³¹.

Варто уточнити таку деталь: у переліку працівників комітету прізвище С. Федака відсутнє³²; так само не вдалося віднайти записи про нарахування йому заробітної платні³³. Натомість ім’я згадується тільки у списках членів виконавчого відділу³⁴. Припускаємо, що керівництво комітетом діяч здійснював на добровільних засадах, приділяючи більше уваги та часу на діяльність у страховому товаристві “Дністер”.

Отже, впродовж 1919 р. С. Федак координував діяльність секцій УГК та займався контролем грошових надходжень. Разом із цим він представляв комітет у відносинах з місцевою польською владою та українськими державними представництвами за кордоном. Роботу в УГК С. Федак поєднував із керівництвом страховим товариством “Дністер” та іншою громадсько-політичною діяльністю.

29 грудня 1919 р. дирекція поліції міста Львів надіслала вимогу до УГК затвердити у намісництві статутну документацію, посилаючись на австрійський закон про товариства від 15 листопада 1867 р., який не був скасований. Цьому документу передувал арешт секретаря комітету В. Целевича і урядовців М. Ільницького, І. Панчишина та Л. Малецького четвертого грудня, яких відпустили тільки через п’ять днів, без висунення звинувачення³⁵. Це затримання стало першою гучною спробою влади міста обмежити діяльність українського комітету.

У відповідь на вимогу влади, за підписом С. Федака, 13 січня 1920 р. до намісництва було направлено лист-відповідь. Повідомлялося, що існування УГК не потребує статутних документів, оскільки закон 1867 р. не регулює діяльність спеціальних комітетів. Керівництво нагадувало про попередні дозволи цивільної і військової адміністрації, користь від співпраці з владою у боротьбі з хворобами, епідеміями, опікою і транспортуванням полонених та іншими проблемами, вирішенням яких переймалась організація. Вказувалося, що впровадження статуту доцільне у випадку стабільного суспільно-політичного життя у Східній Галичині, оскільки військове керівництво могло відмовити у затвердженні нової документації³⁶.

²⁷ “Українська делегація в Правлячій Комісії”, *Вперед*, 6 березня 1919.

²⁸ “Українські депутати в Правлячій Комісії”, *Вперед*, 8 березня 1919.

²⁹ “Масові арешти українських залізничників”, *Вперед*, 11 березня 1919.

³⁰ Батюк, “Надзвичайна дипломатична місія УНРади ЗУНР до США”, 116.

³¹ Євген Чикаленко, “Щоденник. 1919–1920 рр.” (Київ, Нью-Йорк: Видавництво імені Олени Теліги, 2005), 270.

³² Списки керівного складу комітету за секціями, 1920–1921, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 281, арк. 1; Списки членів комітету у Львові, 1920–1921, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 282, арк. 15.

³³ Списки керівного складу комітету за секціями, 1920–1921, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 281, арк. 6.

³⁴ *Ibid.*, арк. 1.

³⁵ Гловацький, “Роль колегії оборонців в організації правового захисту політичних в’язнів у політичних судових процесах у Східній Галичині (1918–1926 рр.)”, 22.

³⁶ Листування з Тимчасовою урядовим комітетом Міністерства внутрішніх справ у Варшаві, Дирекцією поліції у Львові про затвердження статуту комітету та підготовці статутів окружних і місцевих комітетів, 1918–1921, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 2, арк. 7–8.

Аналіз фактичного матеріалу вказує на те, що позиція керівництва УГК була дещо непродуманою. Насправді, комітет наприкінці 1919 р. перетворився на потужну гуманітарну організацію. Уже на той час УГК складався із окремих секцій: запомогова, самаратянська, полонених та інтернованих, посередництва праці, правової допомоги, шкільну. Їх перелік від часу утворення комітету тільки збільшувався, як розширювалася і специфіка їх роботи. Більше того, в умовах військового протистояння, котре тривало протягом 1919–1920 рр., у занятому поляками Львові, який знаходився в тилу армії, діяла польська організація, що фінансувалася із пожертв, надісланих в основному з-за кордону. Аргументи українських представників за таких умов не були серйозними і нам видається, що керівництво УГК це розуміло, та, впродовж короткого періоду часу, виконало вимоги Дирекції поліції м. Львова.

Уже 9 березня 1920 р. до намісництва у Львові було внесено статут УГК³⁷. Серед одинадцяти осіб, котрі підписали документ, містився підпис С. Федака³⁸, який, ймовірно, був одним із його авторів. Однак справа розгляду документів затягувалася³⁹. Намісництво затвердило статут УГК лиш 21 червня, а остаточний дозвіл дирекції поліції довелося очікувати до 18 липня 1920 р.⁴⁰. Незважаючи на офіційне визнання роботи комітету, статут міг перетворитися на інструмент тиску польської влади на українську устанovu. Дирекція поліції отримувала юридичну підставу, у випадку не виконання окремих приписів статуту, офіційно закрити УГК в потрібний момент.

Інформації, яка розкриває роботу С. Федака в УГК у другий період, з початку 1920 по жовтень 1921 рр., значно більше. Це пов'язується із вдосконаленням системи управління комітетом. У структурі УГК з'являється виконавчий відділ, який очолив С. Федак. Ця секція комітету виконувала роль президії, а, по суті, була колегіальним керівним органом, для вирішення організаційних і робочих питань. Збори відділу відбувалися двічі на місяць, а їх протоколи розкривають особливості роботи УГК протягом 1920 р.⁴¹.

Із дев'яти проведених зустрічей С. Федак був присутній на чотирьох. Документи свідчать, що одним із основних напрямків його діяльності в УГК залишалися контроль за фінансовими справами. На засіданні виконавчого відділу 12 червня одним із питань, які розглядали присутні, був лист від українських посольств про виділення п'яти млн корон на загальні цілі УГК та ще 300 тис. корон для потреб службовців. З цього питання звітував особисто голова виконавчого відділу, роз'яснюючи шлях надходження коштів та розподіл, а також умови їх надання для службовців комітету⁴². На цьому ж засіданні С. Федак підняв питання про складання систематичного звіту з діяльності секцій, доручивши зібрати необхідну документацію секретарю В. Целевичу⁴³. Підсумкові рішення відділу свідчать, що його голові перенаправляли прохання, які стосувалися видачі коштів для окремих осіб ("запомога"), він стежив за сплатою внесків та поверненням коштів від урядників комітету, без його відома не залишалася і надходження коштів із закордону, зокрема допомоги від української діаспори США⁴⁴.

Контроль за грошовими виплатами у червні 1920 р. призвів до конфлікту між працівниками комітету та керівником виконавчого відділу. Виділені для службовців кошти (300 тис. корон) С. Федак спробував перерозподілити на користь окремих секцій, що не сприйняли окремі члени УГК⁴⁵.

³⁷ Статут, 3.03.1920 – 21.06.1920, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 1, арк. 9–16 зв.; Листування з Тимчасовою урядовим комітетом Міністерства внутрішніх справ у Варшаві, Дирекцією поліції у Львові про затвердження статуту комітету та підготовці статутів окружних і місцевих комітетів, 1918–1921, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 2, арк. 10.

³⁸ Ibid., спр. 1, арк. 16 зв.

³⁹ Листування з Тимчасовою урядовим комітетом Міністерства внутрішніх справ у Варшаві, Дирекцією поліції у Львові про затвердження статуту комітету та підготовці статутів окружних і місцевих комітетів, 1918–1921, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 2, арк. 10–11.

⁴⁰ Ibid., 10.

⁴¹ Протоколи засідань виконавчого відділу, 1920–1921, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 11, 66 арк.

⁴² Ibid., арк. 8–10 зв.

⁴³ Ibid., арк. 9–10.

⁴⁴ Ibid., арк. 34–35.

⁴⁵ Ibid., арк. 11.

Контроль фінансових справ УГК вимагав голову виконавчого відділу надавати звітність для закордонних благодійників, які надсилали значну грошову допомогу. Роз'яснення цілей і заходів, на які витрачались отримані гроші, на думку керівництва УГК, сприяло б збільшенню фінансових вливань, особливо від українців із США. Такі думки висловлювалися на засіданні представників українських гуманітарних товариств у Львові 15 і 25 листопада 1920 р.⁴⁶ На зустрічах, які проходили під керівництвом С. Федака, було прийнято рішення відправити окремих представників Галичини до США. Такий крок дав би змогу ознайомити діаспору із ситуацією в краю, відвітувати про вже надіслані кошти, а, в перспективі, збільшити їх кількість⁴⁷. Така ініціатива не була реалізована, бо представники організацій не домовилися про окремі аспекти місії та делегатів.

Крім фінансової сфери, С. Федак був залучений до діяльності Колегії оборонців при секції правничої поради УГК. Як зазначає І. Гловацький, до роботи організації долучилися майже всі українські адвокати Галичини. За відомостями дослідника, С. Федак використовував особисті контакти із представниками польської влади, конкретно Р. Левицьким – судовим радником, для допомоги в окремих судових провадженнях у червні 1920 р.⁴⁸

Зі звітності відділу УГК дізнаємося про окремі особисті зобов'язання С. Федака перед членами комітету. Так, на засіданні 3 травня 1920 р. він обіцяв донести скаргу коломийських залізничників генеральному делегату уряду К. Галецькому на те, що українців надалі не наймають на роботу. Інша обіцянка С. Федака стосувалася пошуку фінансів для організації продовольчої допомоги Гуцульщині, які б переправили до Коломиї⁴⁹.

Окремо до С. Федака зверталися керівники товариства “Руська ремісничка і торгова бурса у Львові”. Для 31 вихованця закладу впродовж грудня 1920 – лютого 1921 рр. було надано кредит у розмірі 120 тис. польських марок (Мп.) як фінансову допомогу для закупівлі харчів, покриття внутрішніх витрат⁵⁰.

В останній рік легальної діяльності УГК виконавчий відділ комітету організував широкомасштабну акцію із допомоги українському населенню Галичини. Ідея такого заходу була окреслена на зборах представників громадських та економічних установ краю (УГК, “Сільський Господар”, “Народна Торгівля” та ін.), що проходила впродовж жовтня 1920 р. у Львові.

Перша зустріч восьмого жовтня відбувалася під головуванням С. Федака, на якій він виступив із привітальним словом. Її метою оголошувалося “з'ясувати собі всесторонньо загрозу становища і напружити всі сили, щоби зоорганізувати і освідомити народ про... потребу... жертвовності”. У виступах доповідачі окреслили проблеми, які виникли в різних сферах суспільного життя Східної Галичини, пропонуючи шляхи виходу із ситуації⁵¹.

Проведення акції потребувало залучення представників з місцевостей Галичини із відповідною організаційною структурою. Після цілковитої окупації краю польськими військами, у великих містах Галичини виникали місцеві осередки УГК. Газета “Вперед” повідомляла читачів про роботу таких комітетів протягом кінця вересня – жовтня 1919 р. у Чорткові⁵², Стрию, Самборі⁵³. На той час також діяли комітети у Перемишлі, Станіславові, Коломиї⁵⁴. Вказувалося, проте,

⁴⁶ Протоколи засідання представників українських гуманітарних товариств у Львові з питань діяльності комітету і виборів делегатів для поїздки в США, 1920, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 229, арк. 1–13.

⁴⁷ Ibid., арк. 2.

⁴⁸ Гловацький, “Роль колегії оборонців в організації правового захисту політичних в'язнів у політичних судових процесах у Східній Галичині (1918–1926 рр.)”, 23–24.

⁴⁹ Журнал запису рішень, доручень та пропозицій виконавчого відділу комітету за секціями, травень – вересень 1920, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 19, арк. 4.

⁵⁰ Звіти, листування, списки та інші документи про діяльність торгових спілок, товариств і кооператив Східної Галичини про організації продовольчої допомоги населенню, 1920–1921, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 227, арк. 49–58.

⁵¹ Протоколи засідань виконавчого відділу, 1920–1921, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 11, арк. 44–50.

⁵² “Вісті із краю”, *Вперед*, 23 вересня 1919.

⁵³ “Вісті із краю”, *Вперед*, 16 жовтня 1919.

⁵⁴ Статті невстановлених авторів та історичні довідки про заснування, діяльність, склад та потреби комітету, 19.02.1920–10.1921, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 3, арк. 1.

що дозвіл на діяльність осередків був усним. Протягом весни 1920 р. УГК у Львові, спільно з товариством “Дністер” і “Сільський господар” перейняло на себе ініціативу відкриття осередків у містах, де були відсутні місцеві комітети, шляхом відправлення платних делегатів, які б займалися їх організацією⁵⁵. Після затвердження статуту УГК на засіданні виконавчого відділу С. Федак доручив В. Целевичу розробити зразковий статут для осередків у повітах Східної Галичини⁵⁶.

У жовтні 1920 р. комітет у Львові домігся від намісництва дозволу на організацію у повітах Галичини до 31 березня 1921 р. добровільних збірок грошових пожертв, продовольства та одягу для потреб потерпілих внаслідок війни⁵⁷. Дирекція УГК у Львові розробила спеціальну інструкцію, у якій містилися конкретні вказівки щодо проведення такої акції. Координував проведення УГК у Львові. У цій справі йому підпорядковувалися Окружні УГК. За їх відсутності рекомендувалося скликати комітет виключно для проведення збірки. У громадах передбачалося проводити таку роботу спільно з місцевими парафіяльними урядами. Також обов’язковим було повідомити місцеве староство про початок акції у повіті чи громаді⁵⁸. Щодо розподілу зібраного, в інструкції зазначалося: 1) якщо жертводавцем вказувалася мета пожертви, то внесок повинен був перерахуватися до вказаної установи; 2) якщо мету не вказувалати – пожертва йшла для потребуючих у місцевостях. Звітність про призначення і розподіл пожертв також належало подати до місцевих органів влади⁵⁹.

Особливу увагу Краєвий УГК приділяв гірським районам Галичини. Для окремих повітів керівництво комітету додатково розробило програму закупівлі збіжжя та продовольства. Вона полягала в тому, що окремим українським торговельним кооперативним спілкам із фондів УГК у Львові надавався безвідсотковий кредит для закупівлі товарів. Умовою було те, що кооперативи зобов’язувалися розпродати продовольство за встановленими цінами (без прибутку) через мережу магазинів чи на ринках. Певну кількість харчів комітет призначав для безплатної роздачі жертвам війни (інвалідам, вдовам, сиротам, хворим, немічним) і найбіднішим родинам.

Щодо внеску С. Федака у реалізацію цієї ініціативи варто зазначити, що на його ім’я надходили листи та телеграми із повітів, у яких містилися звіти про проведення акції, окремі термінові уточнення, прохання про перегляд умов і термінів надання фінансування, результати проведення збірок.

Як приклад допоміжної акції розглянемо заходи Горожанських комітетів у Станиславові та Надвірні. У Станиславові місцевий УГК, за посередництва колеги С. Федака адвоката Л. Бачинського, домовився із товариствами “Злука” та “Руська міщанська каса”, яким було видано кредит у розмірі 600 тис. Мп. Кооперативи закупили збіжжя (кукурудзу, картоплю) та продовольство у “Народній Торгівлі” і, за визначеними цінами, продали його у місцевих крамницях. Частина отриманого на суму 100 тис. Мп. торгові представники роздали безплатно. Ці кошти поверненню не підлягали⁶⁰. До 19 березня, через уповноваженого, кредит було погашено, а представники спілок повідомляли у листі до С. Федака про готовність до нового займу на старих умовах⁶¹. Акція була продовжена до 24 травня 1921 р. Товариство “Злука” доотримало новий кредит у розмірі 1 млн 100 тис. Мп. до 1 серпня, залучивши до цієї суми ще 658 тис. Мп. власних коштів. Однак через не доопрацювання місцевого комітету збитки для УГК склали близько 320 тис. Мп.⁶².

⁵⁵ Листування з українськими товариствами і організаціями Східної Галичини про збір та розподіл пожертвувань для українського населення, 1920, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 241, арк. 14.

* Згідно статуту комітети в повітах поділялися на окружні та повітові.

⁵⁶ Протоколи засідань виконавчого відділу, 1920–1921, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 11, арк. 34–35.

⁵⁷ Листування з українськими товариствами і організаціями Східної Галичини про збір та розподіл пожертвувань для українського населення, 1920, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 241, арк. 1–1 зв.

⁵⁸ Ibid., арк. 1 зв.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Звіти, листування, списки та інші документи про діяльність торгових спілок, товариств і кооператив Східної Галичини про організації продовольчої допомоги населенню, 1920–1921, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 227, арк. 53.

⁶¹ Ibid.

⁶² Ibid., 76–76 зв.

Продовольча акція в Надвірнянському повіті розпочалась у квітні 1921 р. і відбувалася в громадах Делятина, Микуличина, Татарова, Ворохти та ін⁶³. Кредит на закупівлю харчів отримали Повітовий союз кооператив у Делятині та Споживча торгова спілка в Микуличині. Документи вказують, що товариства залучали до роботи і греко-католицький єпархіальний уряд у громадах повіту⁶⁴. Сума кредиту складала 500 тис. Мп., а термін повернення збігав 1 липня. Місцеві кооперативи отримували продовольство через “Народну торгівлю” та через староство, однак їм не вдалося вчасно розповсюдити отримані товари. Представники спілок звернулися до С. Федака із проханням про відтермінування виплати кредиту до листопада 1921 р. та попросили новий займ на суму 480 тис. Мп.⁶⁵. У Микуличині й Татарові не обійшлося без скарг через несправедливий розподіл отриманої продукції, котрі адресувалися С. Федаку⁶⁶. Допоміжна акція в гірських регіонах тривала до вересня 1921 р., і завершилася через підвищення ціни на продовольчі товари⁶⁷. Подібні акції відбувалися в інших містах: Долині, Калуші, Старім Самборі, Городенці, Бережанах⁶⁸.

У підсумку констатуємо, що проведенням такої масштабної ініціативи УГК у Львові певною мірою перейняв на себе деякі з функцій місцевої адміністрації, зокрема тих, що стосувалися продовольчого забезпечення населення. Акція продемонструвала організаційну й фінансову спроможність української громадськості Галичини в умовах польського політичного режиму.

На початку вересня 1921 р. С. Федак, за сприяння Я. Стечковського, тодішнього міністра фінансів Речі Посполитої, проводить зустріч з Начальником Держави Ю. Пілсудським у Варшаві. Цій зустрічі передувала розмова керівника віділу УГК із керівником Громадянської канцелярії Начальника держави С. Царем, на якій С. Федак обіцяв не торкатися політичних питань, оскільки, за його власним твердженням, “в політиці не беру активної участі”⁶⁹. Предметом перемовин, як видається із результатів зустрічі, було отримання офіційних дозволів від міністерства оборони на відвідування інтернованих у таборах Вадовичах і Домбю та арештованих у в’язниці в Вісничу⁷⁰. Між тим Ю. Пілсудський проявив інтерес до діяльності українських установ, мова йшла і про політичні справи та С. Петлюру, в охороні якого певний час служив син С. Федака Степан. Іронічним видається той факт, що через кілька тижнів, 25 вересня 1921 р., саме Федак-молодший вистрілив у автомобіль, у якому знаходився Ю. Пілсудський.

Цей атентат став безпосереднім приводом до закриття УГК у Львові. 19 жовтня 1921 р. на руки о. прелата Леонтія Куніцького надходить розпорядження дирекції львівської поліції про закриття діяльності товариства за звинуваченням у антидержавній діяльності⁷¹. Скарга до львівського воєводства, надіслана 27 жовтня, у якій конкретно розкривається безпідставність звинувачення, вказувалося на відсутність фактів, які б демонстрували антидержавну діяльність комітету та містила прохання про скасування рішення поліції, залишилася не розглянутою⁷². С. Федак у цей час, разом з М. Галущинським, В. Целевичем, О. Навроцьким, перебував під арештом також за звинуваченням в антидержавній діяльності. Подальші апеляції до воєводства справи не змінили⁷³. Дирекція поліції закрила і приміщення, в яких функціонував комітет, конфіскувавши всю документацію. Незважаючи на розгром УГК, секції установи продовжили са-

⁶³ Звіти, листування, списки та інші документи про діяльність торгових спілок, товариств і кооператив Східної Галичини про організації продовольчої допомоги населенню, 1920–1921, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 227, арк. 1.

⁶⁴ Ibid., арк. 4.

⁶⁵ Там само.

⁶⁶ Ibid., арк. 3, 77.

⁶⁷ Ibid., арк. 16 зв.

⁶⁸ Ibid., арк. 22–24, 26, 45, 69, 73.

⁶⁹ “Розмова з Маршалом”, *Діло*, 22 травня 1935.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Розпорядження дирекції поліції про припинення діяльності комітету, 1921, ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 4, арк. 1.

⁷² Ibid., арк. 5–6.

⁷³ Ibid., арк. 9, 13–13 зв.

мостійне функціонування. Так, члени Колегії оборонців УГК, серед яких був С. Федак, у січні 1923 р. внесли проектну документацію для відкриття Союзу Українських Адвокатів, діяльність розпочали Українське товариство допомоги інвалідам і Комітет допомоги політичним в'язням⁷⁴.

Підсумовуючи, варто зазначити, що за час функціонування Український горожанський комітет зумів посісти особливе місце в суспільному середовищі Львова, а згодом і всієї Галичини, оскільки займався розв'язанням особливо болючих проблем. Одну із головних ролей в діяльності комітету відігравав її керівник С. Федак. Власним громадським авторитетом, постійною роботою і особистими навичками він долучився до розбудови організаційної структури комітету, відстоював його інтереси у зв'язках із органами місцевої адміністрації та українською діаспорою. Всередині УГК С. Федак здійснював контроль фінансових справ, відповідав за зв'язки із представництвами в окремих місцевостях Галичини.

CONTRIBUTION OF STEPHAN FEDAK'S IN THE ACTIVITIES OF UKRAINIAN CIVIL COMMITTEE IN LVIV (1918–1921)

Bohdan SAVCHUK

State Higher Educational Institution
 “Vasyl’ Stefanyk Precarpathian National University”,
 Department of History of Ukraine,
 Shevchenko str., 57, 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine
 e-mail: bohgdan.s.3693@gmail.com

Summary

The primary purpose of the article is to highlight the activity of S. Fedak as a participant of Ukrainian humanitarian organization Ukrainian Civil Committee (UCC).

After the establishment of Polish rule over Eastern Galician Ukrainian, activists formed UCC to represent their interests to the new administration. One of the co-founders and leaders was S. Fedak – a lawyer and a public figure.

The committee started to function actively for the needs of civilians in December of 1918 during the difficult period of Polish-Ukrainian conflict, primarily in Lviv. The management of the organization represented it as being non-party and humanitarian. On the first stages, S. Fedak was managing financial deals of UCC. The most funds were used on wounded and captive troops of Ukrainian Galician Army (UGA) and support of widows and orphans. As the range of activities of UCC has grown, S. Fedak became a representative of the organization in relationships with local Polish administration and was establishing a contact with Ukrainian emigration governments.

At the beginning of 1920, the management of UCC developed and later ratified a statute on request of the ruling power. The reason for the request was the situation of Polish State, in particular, a military conflict with Soviet Russia. We consider that an official statute could become a mean for pressure and control of UCC. New rules made S. Fedak a head of the executive department of the committee and established collective management of the organization. His obligations included the control of finance as well as the legal support of citizens. S. Fedak joined the development and implementation of support of the starving population of Eastern Galicia, which took place from November of 1920 until the summer of 1921. At this stage, S. Fedak represented the activity of UCC before Polish central administration, in particular, he was meeting with Y. Pilsudski.

The local government prohibited UCC because of a terroristic attack organized by the son of S. Fedak – Stepan-Yaroslav. S. Fedak and some chief executives of the organization were arrested, and the committee itself was closed with an accusal of anti-state activity.

Keywords: Ukrainian Civil Committee, S. Fedak, humanitarian organization, Lviv.

REFERENCES

- Baran, Zoia. “Stepan Fedak” u *Zakhidno-Ukrains’ka Narodna Respublika, 1918–1923. Uriady. Postati*, edited by Yaroslav Isaievych. (L’viv: Inst. Ukrain. im. I. Kryp’iakevycha, 2009), 289–306. (in Ukrainian).
 Batiuk, Taras. “Nadzvyhajna dyplomatychna misiia UNRady ZUNR do USA”, v *Ukraina: kul’turna spadschyna, natsional’na svidomist’, derzhavnist’* 17 (2008): 116–122. (in Ukrainian).
 Bezhuk, Ol’ha. “Blahodijna diial’nist’ samarytians’koi sektsii Ukrains’koho Horozhans’koho Komitetu u L’vovi”, *Visnyk universytetu L’vivs’ka Politehnika* 693 (2011): 142–146. (in Ukrainian).

⁷⁴ Баран, “Степан Федак”, 298.

Bilavych, Ivan, Savchuk Borys. "Ukrains'kyj horozhans'kyj komitet iak reprezentant sotsial'noho zakhystu ukrainsiv (1918–1921 rr.)", *Nauchnye trudy SWorld* vyp. 46, tom 5 (2017): 50–54. (in Ukrainian).

Chykalenko, Yevhen. *Schodennyk. 1919–1920 rr.* (Kyiv, N'iu-Jork: Vydavnytstvo imeni Oleny Telihy, 2005), 640. (in Ukrainian).

Davybida, Lev. "Diial'nist' Samarytians'koi seksii ukrains'koho Horozhans'koho komitetu u sferi okhorony zdorov'ia (1918–1923 rr.)", *Naukovi pratsi istorychnoho fakul'tetu Zaporiz'koho natsional'noho universytetu* 39 (2014): 62–67. (in Ukrainian).

Dejvis, Norman. *Bozhe ihryshe: istoriia Pol'schi.* (Kyiv: Osnovy, 2008), 1080. (in Ukrainian).

Fedak-Sheparovych, Olena. "Ukrains'kyj Chervonyj Khrest u L'vovi 1918–1919", *Visti kombatanta* № 6 (1961). (in Ukrainian).

Hlovats'kyj, Ivan. "Rol' kolehii oborontsiv v orhanizatsii pravovoho zakhystu politychnykh v'iazniv u politychnykh sudovykh protsesakh u Skhidnij Halychyni (1918–1926 rr.)", *Visnyk Khmel'nyts'koho instytutu rehional'noho upravlinnia ta prava* 2 (2003): 21–27. (in Ukrainian).

Ivaschuk, Volodymyr. "Uchast' naddniprians'kykh politychnykh emigrantiv u diial'nosti halys'koi hromads'koi orhanizatsii "Ukrains'kyj Horozhans'kyj Komitet" v 1921 r.", *Intelihentsiia i vlada* 11 (2008), 161–172. (in Ukrainian).

Kasovi knyhy, hruden' 1918 – hruden' 1919, Tsentral'nyj derzhavnyj istorychnyj arkhiv Ukrainy, m. L'viv (dali – TsDIAL Ukrainy), f. 462, op. 1, spr. 268, 151 ark. (in Ukrainian).

Lystuvannia z Tymchasovoiu uriadovym komitetom Ministerstva vnutrishnikh sprav u Varshavi, Dyrektsiiei politsii u L'vovi pro zatverdzhennia statutu komitetu ta pidhotovtsi statutiv okruznykh i mistsevykh komitetiv, 1918–1921, TsDIAL Ukrainy, f. 462, op. 1, spr. 2, 32 ark. (in Ukrainian).

Lystuvannia z ukrains'kymy tovarystvamy i orhanizatsiiamy Skhidnoi Halychyny pro zbir ta rozpodil pozhertvuvan' dlia ukrains'koho naseleння, 1920, TsDIAL Ukrainy, f. 462, op. 1, spr. 241, 77 ark. (in Ukrainian).

"Masovi areshy ukrains'kykh zaliznychnykyv", *Vpered*, 11 bereznia 1919. (in Ukrainian).

Prokip, Andrij. "Osvitnia diial'nist' Ukrains'koho horozhans'koho komitetu v 1920-kh rr.", *Visnyk L'vivs'koi komertsijnoi akademii. Seriia humanitarni nauky* 13 (2015): 90–94. (in Ukrainian).

Protokoly zasidan' vykonavchoho viddilu, 1920–1921, TsDIAL Ukrainy, f. 462, op.1, spr. 11, 66 ark. (in Ukrainian).

Protokoly zasidannia predstavnykiv ukrains'kykh humanitarnykh tovarystv u L'vovi z pytan' diial'nosti komitetu i vyboriv delehativ dlia poizdky v SSHa, 1920, TsDIAL Ukrainy, f. 462, op. 1, spr. 229, 19 ark. (in Ukrainian).

"Rezyhnatsiia ukrains'kykh radnykh m. L'vova", *Vpered*, 5 bereznia 1919. (in Ukrainian).

"Rozмова z Marshalom", *Dilo*, 22 travnia 1935. (in Ukrainian).

Rozporiadzhennia dyrektsii politsii pro prypynennia diial'nosti komitetu, 1921, TsDIAL Ukrainy, f. 462, op. 1, spr. 4, 29 ark. (in Ukrainian).

Rubl'ov, Oleksandr. "Orhanizatsiia upravlinnia v ukrains'kykh zemliakh II Rechi Pospolytoi", *Istoriia derzhavnoi sluzhby v Ukraini: u 5 t., T. 2*, edited by Stanislav Kul'chyts'kyj. (Kyiv: Nika-Tsentr, 2009. T. 2.), 512. (in Ukrainian).

Savchuk, Borys. "Ukrains'ki hromads'ki orhanizatsii v suspil'nomu zhyttia Halychyny (ostannia tretyna KhIKh st. – kinets' 30-kh rokiv KhKh st.)" (dok. dys., Chernivets'kyj derzhavnyj universytet imeni Yurii Fed'kovycha, 1999), 492. (in Ukrainian).

Slyzh, Adol'f. *Moi lita. Spohady.* (L'viv: Manuskrjpt, L'viv, 2014), 156. (in Ukrainian).

Spysky chleniv komitetu u L'vovi, 1920–1921, TsDIAL Ukrainy, f. 462, op. 1, spr. 282, 32 ark. (in Ukrainian).

Spysky kerivnogo skladu komitetu za seksiiamy, 1920–1921, TsDIAL Ukrainy, f. 462, op. 1, spr. 281, 21 ark.

Statti nevstanovlenykh avtoriv ta istorychni dovidky pro zasnuvannia, diial'nist', sklad ta potreby komitetu, 19.02.1920–10.1921, TsDIAL Ukrainy, f. 462, op. 1, spr. 3, 68 ark. (in Ukrainian).

Statut, 3.03.1920–21.06.1920, TsDIAL Ukrainy, f. 462, op. 1, spr. 1, 41 ark. (in Ukrainian).

"Ukrains'ka delehatsiia v Pravliachij Komisii", *Vpered*, 6 bereznia 1919. (in Ukrainian).

"Ukrains'ki deputaty v Pravliachij Komisii", *Vpered*, 8 bereznia 1919. (in Ukrainian).

"V tymchasovij radi L'vova", *Vpered*, 8 liutoho 1919. (in Ukrainian).

"Visti iz kraiu", *Vpered*, 16 zhovtnia 1919. (in Ukrainian).

"Visti iz kraiu", *Vpered*, 23 veresnia 1919. (in Ukrainian).

Zhurnal zapysu rishen', doruchen' ta propozyziji vykonavchoho viddilu komitetu za seksiiamy, traven'-veresen' 1920, TsDIAL Ukrainy, f. 462, op. 1, spr. 19, 66 ark. (in Ukrainian).

Zvity, lystuvannia, spysky ta inshi dokumenty pro diial'nist' torhovykh spilok, tovarystv i kooperatyv Skhidnoi Halychyny pro orhanizatsii prodovol'choi dopomohy naseleńniu, 1920–1921, TsDIAL Ukrainy, f. 462, op. 1, spr. 227, 106 ark. (in Ukrainian).